

Ο Άγιος Νεκτάριος για τον Ελληνισμό

/ Γνώμες

Ο π. Εφραίμ σε δημόσια ομιλία του παρότρυνε να βρούμε το έργο του [Αγίου Νεκταρίου](#), το αναφερόμενο εις τον Ελληνισμό. Το αναζήτησα και δημοσιεύω ελάχιστα αποσπάσματα. Εις το τέλος του κειμένου, υπάρχει η παραπομπή, όπου όποιος επιθυμεί να διαβάσει ολόκληρο το έργο του Αγίου. Το κείμενο είναι εις το πρωτότυπο.

Γράφει ο Παναγιώτης Μυργιώτης, Μαθηματικός

Ἑλληνικὴ φιλοσοφία. Δυὸ λέξεις· ἀλλὰ λέξεις μεσταὶ μεγάλων καὶ ὑψηλῶν ἐννοιῶν· ἐν αὐταῖς ἐγκολποῦται ἡ τελεία περὶ ἀνθρώπου ἔννοια· ἐν αὐταῖς συνάπτονται τὰ πέρατα τῆς φιλοσοφικῆς ἐνεργείας· ἐν αὐταῖς περιλαμβάνεται τὸ σύνολον τῶν ἐπιστημονικῶν ἀρχῶν· ἐν αὐταῖς ἐκφράζεται τὸ πνεῦμα τῆς ἀναπτυχθείσης ἀνθρωπότητος· ἐν αὐταῖς χαρακτηρίζεται ἡ τελεία τοῦ ἀνθρώπου εἰκὼν· ἐν αὐταῖς ὁμολογεῖται τὸ μέγεθος τοῦ ἀνθρωπίνου νοῦ· τὸ ὕψος τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας, τὸ βάθος τῶν ἐννοιῶν, ἡ ἰσχὺς καὶ τὸ κάλλος τοῦ λόγου, ἡ λεπτότης τῶν διανοημάτων, ἡ εὐκρίνεια καὶ ἡ σαφήνεια αὐτῶν, ἡ δύναμις, ἡ χάρις αὐτῶν, καὶ τέλος ἡ θεϊότης τοῦ ἀνθρώπου. Ἡ ἑλληνικὴ φιλοσοφία εἶναι ἡ θεμελιώδης ἀρχὴ τῆς ἀληθοῦς ἀναπτύξεως καὶ μορφώσεως, εἶναι ὁ παιδαγωγὸς τοῦ ἀνθρώπου, ὁ

ποδηγέτης πρὸς τὴν εὐσέβειαν. Αὕτη ἐγένετο διδάσκαλος τῆς ἀληθείας, διδάσκουσα τὸν ἄνθρωπον τίς ἐστὶ, τίς ἢ ἐν τῷ κόσμῳ ἀποστολὴ αὐτοῦ, καὶ τί δέον ἐργάζεσθαι, διδάσκουσα αὐτὸν τὴν ὑπαρξιν τοῦ Θεοῦ, τὴν σχέσιν αὐτοῦ πρὸς τὸ θεῖον, καὶ τὴν σχέσιν τοῦ Θεοῦ πρὸς τὸν ἄνθρωπον· διδάσκουσα τὰ θεῖα ἰδιώματα καὶ τὴν συγγένειαν τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τὸ θεῖον. Ἡ Ἑλληνικὴ φιλοσοφία ἐδίδαξεν τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ πρὸς τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ἐγένετο διὰ τῶν ὑγιῶν αὐτῆς θεωριῶν παιδαγωγὸς τῆς ἀνθρωπότητος εἰς Χριστόν.

Ἡ φιλοσοφία εἶναι ἀληθῶς ἀναφαίρετον κτῆμα τοῦ Ἑλλήνος· διαδιδομένη ἀνὰ τὰ ἔθνη προσηλυτίζει αὐτὰ καὶ καθιστᾷ αὐτὰ ἐλληνικά, οὐδέποτε δὲ παύεται οὕσα Ἑλληνική· οἱ ὁπαδοὶ αὐτῆς, οἱ ὁμιληταὶ αὐτῆς ἀποβάλλοντες τὸ ξένον καὶ βάρβαρον περιβάλλονται τὸ ἐλληνικὸν καὶ τὴν εὐγένειαν· ἡ Ἑλληνικὴ φιλοσοφία προώρισται ἵνα καταστήσῃ τοὺς πάντας Ἕλληνας· ἐγεννήθη ὑπὲρ τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ συνεταυτίσθη μετ' αὐτοῦ, ὅπως ἐργασθῇ πρὸς σωτηρίαν τῆς ἀνθρωπότητος. Ἕλληνας καὶ φιλοσοφία εἰσὶ δυὸ τινὰ ἀναπόσπαστα· μαρτυρεῖ δὲ καὶ ὁ Ἀπόστολος τῶν ἐθνῶν Παῦλος λέγων· Ἕλληνες σοφίαν ζητοῦσιν. Ὁ Ἕλληνας ἀληθῶς ἐγεννήθη, ἵνα φιλοσοφῇ· διότι ἐγεννήθη διδάσκαλος τῆς ἀνθρωπότητος. Ἀλλ' ἐὰν ἡ φιλοσοφία ἐγένετο παιδαγωγὸς εἰς Χριστόν ἔπεται ὅτι ὁ Ἕλληνας πλασθεὶς φιλόσοφος ἐπλάσθη χριστιανός, ἐπλάσθη ἵνα γνωρίσῃ τὴν ἀλήθειαν καὶ διαδῶ αὐτὴν τοῖς ἔθνεσιν.

Ναὶ ὁ Ἕλληνας ἐγεννήθη κατὰ θεῖαν πρόνοιαν διδάσκαλος τῆς ἀνθρωπότητος· τοῦτο τὸ ἔργον ἐκληρώθη αὐτῷ· αὕτη ἦν ἡ ἀποστολὴ αὐτοῦ· αὕτη ἡ κλῆσις αὐτοῦ ἐν τοῖς ἔθνεσιν· μαρτύριον ἡ ἐθνικὴ αὐτοῦ ἱστορία· μαρτύριον ἡ φιλοσοφία αὐτοῦ· μαρτύριον ἡ κλίσις αὐτοῦ· μαρτύριον αἱ εὐγενεῖς αὐτοῦ διαθέσεις· μαρτύριον ἡ παγκόσμιος ἱστορία· μαρτύριον ἡ μακροβιότης αὐτοῦ, ἐξ ἧς δυνάμεθα ἀδιστάκτως νὰ συμπεράνωμεν καὶ τὴν αἰωνιότητα αὐτοῦ, διὰ τὸ αἰώνιον ἔργον τοῦ Χριστιανισμοῦ μεθ' οὗ συνεδέθη ὁ Ἑλληνισμός· διότι ἐνῶ ὅλα τὰ ἔθνη τὰ ἐμφανισθέντα ἐπὶ τῆς παγκοσμίου σκηνῆς ἦλθον καὶ παρῆλθον, μόνον τὸ Ἑλληνικὸν ἔμεινε ὡς πρόσωπον δρῶν ἐπὶ τῆς παγκοσμίου σκηνῆς καθ' ὅλους τοὺς αἰῶνας· καὶ τοῦτο, διότι ἡ ἀνθρωπότης δεῖται αἰωνίων διδασκάλων· μαρτύριον τέλος ἡ ἐκλογὴ αὐτοῦ μεταξὺ τῶν ἐθνῶν ὑπὸ τῆς θείας προνοίας, ὅπως ἐμπιστευθῇ αὐτῷ, τὴν ἱερὰν παρακαταθήκην τὴν ἀγίαν πίστιν, τὴν θρησκείαν τῆς ἀποκαλύψεως καὶ τὸ θεῖον ἔργον τῆς ἀποστολῆς αὐτῆς, τὸ αἰώνιον ἔργον τῆς σωτηρίας διὰ τῆς διαπλάσεως ἀπάσης τῆς ἀνθρωπότητος κατὰ τὰς ἀρχὰς τῆς ἀποκαλυφθείσης θρησκείας.

Τὸ ἔργον τοῦτο ἀληθῶς ἀνετέθη τῇ Ἑλληνικῇ φυλῇ· τοῦτο μαρτυρεῖται ὑπὸ τῆς ἱστορίας· ἐν μόνον βλέμμα ῥιπτόμενον εἰς τὴν ἱστορίαν τοῦ χριστιανισμοῦ ἐπαρκεῖ ὅπως πιστώσῃ τὴν ἀλήθειαν ταύτην. Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ χριστιανισμοῦ ἀπὸ τῆς

πρώτης σελίδος αὐτῆς ἀναφαίνεται ἡ τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς ἐν τῷ χριστιανισμῷ δρᾶσις, καὶ ἡ κλήσις αὐτῆς, ἵνα ἀναλάβῃ τὸ μέγα της ἀποστολῆς τοῦ χριστιανισμοῦ ἔργον. Οἱ θεῖοι τοῦ Σωτῆρος λόγοι «νῦν ἐδοξάσθη ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου», ὅτε ἀνηγγέλθη αὐτῷ, ὅτι Ἕλληνες ἤθελον ἰδεῖν αὐτόν, ἐνεῖχον βαθεῖαν ἔννοιαν· ἡ ῥῆσις ἦν προφητεία, πρόρρησις τῶν μελλόντων· οἱ ἐκεῖ ἐμφανισθέντες Ἕλληνες ἦσαν οἱ ἀντιπρόσωποι ὅλου τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους· ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτῶν διεῖδεν ὁ θεάνθρωπος Ἰησοῦς τὸ ἔθνος ἐκεῖνο, εἰς ὃ ἔμελλε νὰ παραδώσῃ τὴν ἱερὰν παρακαταθήκην, ἵνα διαφυλαχθῇ τῇ ἀνθρωπότητι. Ἐν τῇ ἐπιζητήσει αὐτῶν διέγνω τὴν προθυμίαν τῆς ἀποδοχῆς τῆς ἑαυτοῦ διδασκαλίας, διεῖδε τὴν ἑαυτοῦ δόξαν, τὴν ἐκ τῆς πίστεως τῶν ἔθνῶν, καὶ ἀνεγνώρισε τὸ ἔθνος, ὅπερ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον προώριστο ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.

Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἀληθῶς πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐκλήθη ἀπὸ καταβολῆς κόσμου καὶ πρὸς τοῦτον μαρτυρεῖται διαπεπλασμένον· ὁ Θεὸς ἐν τῇ θείᾳ αὐτοῦ προνοίᾳ διέπλασεν αὐτὸ ὀφθαλμὸν τοῦ σώματος τοῦ συγκροτουμένου ὑφ' ἀπάσης της ἀνθρωπότητος· ὡς ὄργανον τοιοῦτον ἐν τῷ σώματι τῆς ἀνθρωπότητος ὁ Ἕλλην ἐκλήθη ἵνα ἐργασθῇ καὶ ἐν τῷ ἔργῳ τῆς ἀναγεννήσεως.

Τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος ἔνεκα τῆς φυσικῆς αὐτοῦ ταύτης ιδιότητος ἀπέβη ἀληθῶς ὀφθαλμὸς ἐτάζων τὰ τὲ ἐμφανῆ καὶ τὰ κεκαλυμμένα ὑπὸ τοῦ πέπλου τοῦ μυστηρίου· ἠτένισεν ἔκθαμβον πρὸς τὸ ἔκπαγλον κάλλος τοῦ κόσμου τῆς δημιουργίας, καὶ ἀνεζήτησε τὸν θεῖον αὐτῆς δημιουργόν· ἀφοσιώθη εἰς τὴν προσφιλεῖ αὐτῷ ἔρευναν καὶ ἀνεῦρε τὸν θεῖον δημιουργὸν ἐν τοῖς δημιουργήμασιν αὐτοῦ· ἡ εἰκὼν τοῦ θείου καλλιτέχνου δημιουργοῦ θείῳ δακτύλῳ ἐγγεγραμμένη ἐν τοῖς δημιουργήμασιν αὐτοῦ προσεῖλκυσε αὐτὸν καὶ ἀφήρπασεν. Ἡ εἰκὼν τοῦ Θεοῦ κατενοήθη ἐν μικρογραφίᾳ ἐν τῇ καλλιτεχνικῇ κατασκευῇ τῶν ὄντων, τοσοῦτω ἐν τῇ θαυμασίᾳ κατασκευῇ τοῦ μικροῦ θαλεροῦ τοῦ ὠραιότατου καὶ τερψιθύμου ἀνθυλλίου, ὅσω καὶ ἐν τῇ κατασκευῇ τῶν μεγίστων δημιουργημάτων· ἡ ἀναρίθμητος ποικιλία ἡ ἀπὸ τῶν ἐλαχίστων δι' ἀπείρου σοφίας ἐκτυλισσομένη καὶ πρὸς τὰ μέγιστα καταλήγουσα, ἀποβαίνει τῷ φιλοσόφῳ ἀπειροβάθμιος κλίμαξ, ἥς ἡ κορυφὴ ἐν τῷ Οὐρανῷ, ἣν θαρράλέῳ βήματι ἀναβαίνων ἀνέρχεται αὐτὴν ἀδιαλείπτως τὰς βαθμίδας ἀμείβων, καὶ μόνον πρὸς οὐρανὸν ἀτενίζων αἴρεται ὅλον ἐν ἀπὸ τῆς γῆς, ἀποδυόμενος τὸν περιττὸν γήινον φόρτον, καὶ ζητεῖ νὰ ἀποβῇ πνεῦμα, ὅπως προσεγγίσῃ τῷ θείῳ πνεύματι, οὗτινος τὸν θρόνον τίθησιν ἐν Οὐρανῷ· ἐννοεῖ ὅτι μία ἀρχή, μία δύναμις, μία ἄπειρος σοφία, ἐν ᾗ θεῖον ἀγαθὸν ἐγένετο ὁ δημιουργὸς της θαυμαστῆς ταύτης δημιουργίας.

Ἡ κατανόησις τοῦ θείου ἐκ τῶν θείων αὐτοῦ ιδιοτήτων γεννᾷ ἐν αὐτῷ τὸ συναίσθημα τῆς ἀγάπης καὶ τῆς λατρείας· ἡ καρδία αὐτοῦ πληροῦται θείου τινὸς ἔρωτος καὶ θερμαίνεται ὑπὸ θείου πυρός· αἰσθάνεται, ὅτι ἐν αὐτῷ, κατοικεῖ

μυστική τις δύναμις, ἔλκουσα αὐτὸν πρὸς τὸ θεῖον· ἡ ἰσχύς αὐτῆς εἶναι ἀκατάληπτος ἀλλ' ἰσχυρὰ ὡς δύναμις θεία· κυριεύει αὐτοῦ καὶ διευθύνει τὰς τε πνευματικὰς αὐτοῦ καὶ σωματικὰς δυνάμεις κατὰ τὴν ἰδίαν βούλησιν· ἔχει βούλησιν ἑτέραν παρὰ τὴν θέλησιν τοῦ αἰσθητικοῦ ἀνθρώπου· αὕτη ἐν αὐτῷ κρατεῖ καὶ εὐθύνει τὰ πάντα· περιέργον τὸ φαινόμενον· τί τοῦτο, ἐρωτᾷ, τὸ γεννηθὲν ἐν ἐμοί; τίς ἡ σχέσις ἐμοῦ πρὸς τὸ θεῖον, πρὸς ὃ ἡ ἐν ἐμοὶ αὕτη δύναμις σπεύδει ἀκατάσχετος, πρὸς ὃ ζητεῖ νὰ προσπελάσῃ, πρὸς ὃ τείνει νὰ ἀφομοιωθῇ;

Πῶς ἡ φύσις ἡ ἐν ἐμοὶ ὑπετάγη τῇ ὑπερφυσικῇ ταύτῃ δυνάμει; πῶς δὲ ἐγὼ ὁ φυσικὸς ἄνθρωπος ἐκουσίως ὑποτάσσομαι τῇ ὑπερφυσικότητι; χαίρω δὲ ἐπὶ τῇ τοιαύτῃ ὑποταγῇ μᾶλλον ἢ ἐπὶ τῇ φυσικῇ τῶν ὁρμῶν ἐλευθερίᾳ; τίς λοιπὸν εἰμὶ ἐγὼ ὁ ἐκ τῆς γῆς προελθὼν καὶ τὸν οὐρανὸν ἐπιζητῶν; τίς ἡ σχέσις τῆς γῆς πρὸς τὸν Οὐρανόν; τῶν αἰσθητῶν πρὸς τὰ ὑπὲρ αἰσθησιν; τίς ἡ σχέσις ἡ ἐμὴ πρὸς τὸ θεῖον; διατὶ ἀγαπῶ αὐτό; διατὶ ἐπιποθῶ αὐτό; διατὶ ἐπιθυμῶ νὰ ἐξομοιωθῶ πρὸς αὐτό; εἰμὶ λοιπὸν πνεῦμα; εἰμὶ λοιπὸν ὃν τι ὑπερφυσικόν; ἀλλ' ἰδοὺ ἀποθνήσκω καὶ ὁ τάφος καλύπτει τὸ ἄπνουν καὶ νεκρὸν μου σῶμα· πῶς ὅμως ὁ θάνατος ἀδυνατεῖ νὰ μὲ πείσῃ ὅτι ἀποθνήσκω εἰς τὸ παντελές; πῶς ἔτι ἐλπίζω ὅτι ζωὴ αἰωνίός μοι ἐπιφυλάσσεται; πόθεν ἡ πληροφορία αὕτη περὶ αἰωνίου ζωῆς; βλέπω ὅτι ἀποθνήσκω, καὶ ὅμως πέποιθα ὅτι ζήσομαι εἰς αἰῶνα· ὁ βίος μου ἅπας τοῦτο μαρτυρεῖ· ὁ βίος τῶν ἀνθρώπων ἀπάντων τοῦτο μαρτυρεῖ· οἱ ἄνθρωποι ζῶσι διὰ τὴν αἰωνιότητα· ὁ ἄνθρωπος ἄρα ἔχει κοινὴν τὴν πληροφορίαν περὶ τῆς αἰωνιότητός του· ἡ ἐν αὐτῷ οἰκοῦσα θεία ἐκείνη δύναμις ἡ ἔλκουσα πρὸς τὸ θεῖον αὕτη περὶ τῆς ἀθανασίας καὶ αἰωνιότητός του ἐδίδαξεν αὐτόν· αὕτη μυστικῶς ἐπληροφόρησεν αὐτόν, τὸ δὲ κῦρος τοῦ λόγου αὐτῆς ἔπεισεν αὐτόν. Ἰδοὺ ὁ λόγος τῆς πίστεως αὐτοῦ πρὸς τὴν ἀθανασίαν. Εἶναι λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος ὃν ἀθάνατον, διότι νοεῖ τὸ θεῖον, διότι ἔλκεται πρὸς τὸ θεῖον, διότι ἀγαπᾷ τὸ θεῖον, διότι λατρεύει τὸ θεῖον, διότι πληροφορεῖται διὰ τῆς ἐν αὐτῷ μυστηριώδους δυνάμεως ὑπ' αὐτοῦ τοῦ θείου.

Ὁ Ἕλλην λοιπὸν διὰ τῆς φιλοσοφίας ἐγνώρισεν πρῶτον τὴν ὑπαρξιν τοῦ θείου καὶ εἶτα ἑαυτόν, οἷος ἀληθῶς ἐστι· διὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ ἔσχε τελείαν ἑαυτοῦ γνῶσιν· γνωρίσας δὲ ἑαυτὸν ἔγνω τὴν σχέσιν αὐτοῦ πρὸς τὸ θεῖον, τὴν εὐγένειαν αὐτοῦ, καὶ ἔγνω ὅτι ἡ πρὸς τὸ θεῖον ἀφομοίωσις εἶναι τὸ πρῶτιστον τῶν καθηκόντων. Ἐγὼ δ' ὅτι ἡ ἐν τῷ κόσμῳ ἀποστολὴ τοῦ εἶναι ἡ τελείωσις, ἡ ἀνύψωσις αὐτοῦ ἀπὸ τοῦ ὑλικοῦ κόσμου πρὸς τὸν πνευματικόν· ὅτι ὁ πνευματικὸς κόσμος δέον ἐστὶ νὰ ζωογονῇ τὸν ὑλικὸν κόσμον, ὅτι τὸ πνεῦμα ἀνάγκη νὰ ἐπικρατήσῃ τῆς ὕλης, ὅτι οἱ πνευματικοὶ νόμοι δέον ἐστὶ νὰ ᾤσιν ἰσχυρότεροι τῶν ἐν αὐτῷ φυσικῶν νόμων· ὅτι πρέπον ἐστὶν ἐν αὐτῷ νὰ ἐπικρατῶσιν οὗτοι ὡς λογικοί· ὅτι ὁ ἄνθρωπος γίνεται τέλειος ἀφομοιούμενος τῷ Θεῷ, καὶ ὅτι ἀφομοιοῦται πρὸς τὸ θεῖον ὅταν κοσμηθῇ ὑπὸ τῆς εὐσεβείας, τῆς δικαιοσύνης,

τῆς ἀληθείας καὶ τῆς ἐπιστήμης· διότι ἀληθῶς αἱ ἀρεταὶ αὗται κέκτληται τελειωτικὴν ἐν αὐταῖς δύναμιν· διότι ἡ μὲν εὐσέβεια γίνεται προσπέλασις πρὸς τὸ θεῖον, ἡ δὲ δικαιοσύνη, ἡ ἀλήθεια, καὶ ἡ ἐπιστήμη, γίνονται αὐτῷ εἰς εἰκόνα καὶ ὁμοίωμα θεῖον.

Ὁ Ἕλληन γνωρίσας τὶς εἶναι καὶ τὶς ὀφείλει νὰ ἀποβῇ, σκοπὸν ἔθετο τὴν ἑαυτοῦ τελείωσιν· ἐγένετο ἐραστής τοῦ πνεύματος καὶ ἐδημιούργησε κόσμον πνευματικόν, ἐν ᾧ ἤθελε νὰ ζῇ· ἡ γνῶσις τοῦ καλοῦ, τοῦ ἀγαθοῦ, τοῦ ἀληθοῦς καὶ ἡ ἔμφυτος πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπη ἀνέπτυξεν ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Ἕλληνος τὸν πόθον τῆς αὐτομεταδόσεως, καὶ ὁ Ἕλλην ἀπέβη διδάσκαλος τῆς ἀνθρωπότητος· ὁ Ἕλλην ἐζήτησε νὰ ἀφομοιώσῃ τοὺς πάντας πρὸς ἑαυτόν· ὁ Ἕλλην δὲν ἐγεννήθη κατακτητὴς τοῦ σώματος, ἀλλὰ τοῦ πνεύματος, δὲν ἐζήτησε δούλους ἀλλ' ἐλευθέρους. Τοῦτο ἠγάπησε καὶ ἡ θεία αὕτη ἀγάπη ἐγένετο τὸ ἐλατήριον ὅλων τῶν ὁρμῶν του· αὕτη ἐμόρφωσε καὶ τὸν ἐθνικὸν αὐτοῦ χαρακτήρα, ὅστις διέμεινεν ἀναλλοίωτος.

Τοιοῦτος ἐπλάσθη ὁ Ἕλλην καὶ τοιοῦτος διαμορφώθη ὁ ἠθικὸς αὐτοῦ χαρακτήρ. Ὁ τοιοῦτος χαρακτήρ δὲν ἠδύνατο ἢ νὰ ἐνθουσιασθῇ ἐκ τῶν ἀρχῶν τοῦ χριστιανισμοῦ. Ὁ χριστιανισμὸς ἦν ἀγάπη ἐπηγγέλλετο δὲ νὰ διδάξῃ τοὺς ἀνθρώπους τὴν ἀλήθειαν ὑπὸ τὴν τελείαν καὶ πλήρη αὐτῆς μορφήν, ἐνισχύσῃ καὶ ἀνυψώσῃ τὴν φιλοσοφίαν εἰς τὴν ὑψίστην αὐτῆς περιωπήν, ἀποκαλύψῃ αὐτῇ τὰ μυστήρια τὰ κεκαλυμμένα μείναντα τῇ φιλοσοφίᾳ, παράσχῃ τὴν λύσιν τῶν αἰωνίων προβλημάτων, ἄρῃ τὴν ἀχλὺν τὴν περιβάλλουσαν τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας τῶν ἀνθρώπων, ἐγείρῃ αὐτὸν καθεύδοντα, ἀπαλλάξῃ τῆς δεισδαιμονίας, συνδέσῃ τὴν ἀνθρωπότητα διὰ τοῦ δεσμοῦ τῆς ἀδελφικῆς ἀγάπης, ἀγάγῃ πρὸς τὸν Θεόν, καὶ σώσῃ αὐτὸν τῆς καταδυναστείας τοῦ ἀντιπάλου, χαριζόμενος ἐν μὲν τῷ παρόντι βίω τὴν ἀληθῆ εὐδαιμονίαν, ἐν δὲ τῷ μέλλοντι τὴν αἰωνίαν μακαριότητα. Ὁ Ἕλλην ἀνευρῶν ἐν τῷ χριστιανισμῷ τὰς αὐτὰς ἀρχὰς καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ τελείου, τοῦ ἰδανικοῦ αὐτοῦ, καὶ τὸν μόνον διδάσκαλον τὸν δυνάμενον νὰ διδάξῃ αὐτὸν πᾶν ὅ,τι ἐπεθύμει νὰ γνωρίσῃ, νὰ μάθῃ, καὶ ὅ,τι αὐτὸς ἐπόθει καὶ ἐπεζήτη, καὶ εὐρῶν αὐτὸν ἐρμηνευτὴν τῶν αἰσθημάτων αὐτοῦ, ἐνεκολπώθη αὐτὸν καὶ περιέθαλψεν. Ὁ χριστιανισμὸς ὡς πρῶτον δῶρον αὐτοῦ ἐδωρήσατο αὐτῷ νέαν ζωὴν· ὁ δὲ Ἕλλην ὑπεστήριξεν αὐτὸν διὰ τῶν ἀγώνων καὶ τῶν αἱμάτων του.

Ἡ Ἑλληνικὴ φιλοσοφία ἐποδηγέται τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος εἰς τὸν χριστιανισμόν· ὅτι δὲ ἡ Ἑλληνικὴ φιλοσοφία τοιοῦτος ὑπῆρξε ποδηγέτης μαρτυρεῖ καὶ ὁ ἱερὸς πατὴρ Κλήμης ὁ Ἀλεξανδρεὺς λέγων: «ἦν μὲν οὖν πρὸ τῆς τοῦ Κυρίου παρουσίας εἰς δικαιοσύνην Ἕλλησιν ἀναγκαῖα· νυνὶ δὲ χρησίμη πρὸς θεοσέβειαν γίνεται, προπαιδεῖα τις οὖσα τοῖς τὴν πίστιν δι' ἀποδείξεως καρπούμενοις· ὅτι ὁ πούς σου φησὶν (Παροιμ.) οὐ μὴ προσκόψῃ, ἐπὶ τὴν πρόνοιαν τὰ καλὰ ἀναφέροντος ἐὰν τὲ

ἑλληνικὰ ἦ, ἐὰν τὲ ἡμέτερα· πάντων γὰρ αἵτιος τῶν καλῶν ὁ Θεός, ἀλλὰ τῶν μὲν κατὰ προηγούμενον, ὡς τῆς τὲ διαθήκης τῆς Παλαιᾶς καὶ τῆς Νέας· τοῖς δὲ κατ' ἐπακολούθημα, ὡς τῆς φιλοσοφίας· τάχα δὲ καὶ προηγουμένως τοῖς Ἑλλήσιν ἐδόθη τότε πρὶν ἢ τὸν Κύριον καλέσαι καὶ τοὺς Ἑλληνας· ἐπαιδαγώγει γὰρ καὶ αὐτὸ τὸ Ἑλληνικόν, ὡς ὁ νόμος τοὺς Ἑβραίους εἰς Χριστόν.

Προπαρασκευάζει τοίνυν ἡ φιλοσοφία προοδοποιούσα τὸν ὑπὸ Χριστοῦ τελειούμενον... μία γὰρ ἡ τῆς ἀληθείας ὁδὸς ἀλλ' εἰς αὐτὴν καθάπερ εἰς ἀέναον ποταμὸν ἐκρέουσι τὰ ρεῖθρα ἄλλα ἄλλοθεν».

Καὶ αὖθις ὁ ἱερὸς πατὴρ λέγει περὶ τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας· «ἀλλ' εἰ μὲν μὴ καταλαμβάνει ἡ Ἑλληνικὴ φιλοσοφία τὸ μέγεθος τῆς ἀληθείας, ἔτι δὲ ἐξασθενεῖ πράττειν τὰς κυριακὰς ἐντολάς, ἀλλ' οὖν γὰρ προκατασκευάζει τὴν ὁδὸν τῇ βασιλικωτάτῃ διδασκαλίᾳ, ἀμηγέπη σωφρονίζουσα, καὶ τὸ ἥθος προτυποῦσα καὶ προστύφουσα εἰς παραδοχὴν τῆς ἀληθείας».

Ὁ Κλήμης δέχεται ὅτι πᾶν ὅ,τι εἶπον ὑγιᾶς οἱ φιλοσοφήσαντες, τοῦτο θείας οἰκονομίας ἦτο ἔργον. Ἴδου τί λέγει·

«Εἴτ' οὖν κατὰ περίπτωσιν φασὶν ἀποφθέγξασθαι τινὰ τῆς ἀληθοῦς φιλοσοφίας τοὺς Ἑλληνας, θείας οἰκονομίας ἡ περίπτωσις· οὐ γὰρ ταυτόματον ἐκθειάσει τις διὰ τὴν πρὸς ἡμᾶς φιλοτιμίαν, εἴτε κατὰ συντυχίαν, οὐκ ἀπρονόητος ἡ συντυχία· εἴτ' αὖ φυσικὴν ἔννοιαν ἐσχηκέναι τοὺς Ἑλληνας λέγοι, τὸν τῆς φύσεως δημιουργὸν ἕνα γινώσκωμεν, καθὼ καὶ τὴν δικαιοσύνην φυσικὴν εἰρήκαμεν κτλ.».

Ὁ Κλήμης ὁμιλῶν περὶ τοῦ ἔργου τῆς Ἑλληνικῆς φιλοσοφίας δεικνύει τίνι τρόπῳ αὕτη ἐποδηγέται πρὸς τὴν ἀλήθειαν καὶ ὅτι ἔργον αὐτῆς καὶ ὁ κατὰ τοῦ ψεύδους πόλεμος· «προσιούσα δὲ ἡ φιλοσοφία ἡ Ἑλληνική, οὐ δυνατωτέραν ποιεῖ τὴν ἀλήθειαν, ἀλλ' ἀδύνατον παρέχουσα τὴν κατ' αὐτῆς σοφιστικὴν ἐπιχείρησιν, καὶ διακρουομένη τὰς δολερὰς κατὰ τῆς ἀληθείας ἐπιβουλάς, φραγμὸς οἰκείως εἴρηται καὶ θριγκὸς εἶναι τοῦ ἀμπελῶνος «

Ὅτι πᾶσα σοφία καὶ δὴ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ φιλοσοφία ἀπὸ Θεοῦ, μαρτυρεῖ καὶ ἡ Γραφὴ λέγουσα· «Ἀπέστειλεν ἡ σοφία τοὺς ἐαυτῆς δούλους συγκαλοῦσα μετὰ ὑψηλοῦ κηρύγματος ἐπὶ κρατῆρα οἴνου λέγουσα· ὅς ἐστιν ἄφρων ἐκκλινάτω πρὸς με...».

Ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ φιλοσοφία εἶναι δῶρο Θεοῦ καὶ ὅτι πᾶσα σοφία ἀπὸ Θεοῦ ἐστίν, τοῦτο καὶ ἐν Παροιμίαις λέγεται καὶ ἐν τῷ Ἐκκλησιαστῇ καὶ ἐν τῷ σοφῷ Σειράχ. Ἐν Παροιμίαις κεφ. β' 3-10 φέρονται τὰ ἐξῆς· «ἐὰν γὰρ τὴν σοφίαν ἐπικαλέσῃ καὶ τῇ συνέσει δῶς φωνὴν σου, τὴν δὲ αἴσθησιν ζητήσῃς μεγάλη τῇ φωνῇ, καὶ ἂν ζητήσῃς αὐτὴν ὡς ἀργύριον, καὶ ὡς θησαυροὺς ἐξερευνήσῃς αὐτήν, τότε συνήσεις φόβον Κυρίου καὶ ἐπίγνωσιν Θεοῦ εὐρήσεις· ὅτι Κύριος δίδωσιν σοφίαν, καὶ ἀπὸ προσώπου

αὐτοῦ γινώσις καὶ σύνεσις· καὶ θησαυρίζει τοῖς κατορθοῦσι σωτηρίαν, ὑπερασπιεῖ τὴν πορείαν αὐτῶν τοῦ φυλάξαι ὁδοὺς δικαιωμάτων, καὶ ὁδοὺς εὐλαβουμένων αὐτὸν διαφυλάξει».

Ὁ Κλήμης παραβάλλει τὴν σοφίαν πρὸς τὸν ὑετόν, τοὺς δὲ φιλοσοφοῦντας πρὸς τὰς ποικίλας βοτάνας τῆς γῆς, αἵτινες καίτοι ὑπὸ τῶν αὐτῶν ποτίζονται ναμάτων, ἐκάστη ὅμως πρὸς τὴν ἰδίαν φύσιν τὸν χυμὸν μεταβάλλει. Ἴδου οἱ λόγοι αὐτοῦ: «Καταφαίνεται τοίνυν προπαιδεία ἡ Ἑλληνικὴ, σὺν καὶ αὐτῇ φιλοσοφίᾳ θεόθεν ἦκειν εἰς ἀνθρώπους, οὐ κατὰ προηγούμενον, ἀλλ' ὃν τρόπον οἱ ὑετοὶ καταρρήγνυνται εἰς τὴν γῆν τὴν ἀγαθὴν, καὶ εἰς τὴν κοπρίαν, καὶ ἐπὶ τὰ δωμάτια, βλαστάνει δ' ὁμοίως καὶ πόα, καὶ πυρός, φύεταί τε καὶ ἐπὶ τῶν μνημάτων συκῇ, καὶ εἴ τι τῶν ἀναιδεστέρων δένδρων· καὶ τὰ φυόμενα ἐν τύπῳ προκύπτει τῶν ἀληθῶν».

Ἐντεῦθεν δῆλον ὅτι ὁ Κλήμης δὲν παραδέχεται φιλοσοφίαν εἰμὴ τὴν ὑγιαίνουσαν. Τοῦτο δηλοῦται καὶ ἐκ τῶν ἐφεξῆς.

«Οὐ μὴν ἀπλῶς πᾶσαν φιλοσοφίαν ἀποδεχόμεθα, λέγει» ἀλλ' ἐκείνην περὶ ἧς καὶ ὁ παρὰ Πλάτωνι λέγει Σωκράτης. Εἰσὶ γὰρ δὴ, ὡς φασί, περὶ τὰς τελετάς, ναρθηκοφόροι μὲν πολλοὶ Βάκχοι δὲ παύροι· πολλοὺς μὲν τοὺς κλητούς, ὀλίγους δὲ τοὺς ἐκλεκτοὺς αἰνιττόμενος· ἐπιφέρει γοῦν σαφῶς. Οὗτοι δὲ εἰσὶ κατὰ τὴν ἐμὴν δόξαν, οὐκ ἄλλοι ἢ οἱ πεφιλοσοφηκότες ὀρθῶς· ὧν δὴ κἀγὼ, κατὰ γὰρ τὸ δυνατόν, οὐδὲν ἀπέλιπον ἐν τῷ βίῳ, ἀλλὰ παντὶ τρόπῳ προουθυμήθην καὶ τί ἡνύσαμεν ἐκεῖσε ἐλθόντες, τὸ σαφὲς εἰσόμεθα, ἐὰν ὁ Θεὸς θέλῃ, ὀλίγον ὕστερον.

Ὁ Κλήμης διακρίνει τὴν ἀληθῆ φιλοσοφίαν τῆς σοφιστείας καὶ τὰ καλῶς παρ' αὐτῆς εἰρημένα τῶν μὴ καλῶς εἰρημένων· τοῦτο δείκνυται καὶ ἐκ τῶν ἐξῆς. «Φιλοσοφίαν οὐ τὴν Στωικὴν λέγω, οὐδὲ τὴν Πλατωνικὴν, ἢ τὴν Ἐπικούρειόν τε καὶ Ἀριστοτελικὴν· ἀλλ' ὅσα εἴρηται παρ' ἐκάστη τῶν αἱρέσεων τούτων καλῶς, δικαιοσύνην μετ' εὐσεβοῦς ἐπιστήμης ἐκδιδάσκοντα, τοῦτο σύμπαν τὸ ἐκλεκτικὸν φιλοσοφίαν φημί· ὅσα δὲ ἀνθρωπίνων λογισμῶν ἀποτεμόμενοι παρεχάραξαν, ταῦτα οὐκ ἂν ποτὲ θεία εἴποιμ' ἄν».

Ὁ ἱερὸς Κλήμης τὴν φιλοσοφίαν ταύτην ὡς ὑγιῆ θεωρεῖ ἀνωτέραν παντὸς ψόγου· διὸ ἵνα προλάβῃ πάντα κατ' αὐτῆς ψόγον ἐκ τῆς παρερμηνείας χωρίων τινῶν τῆς ἱερᾶς Γραφῆς ἐρμηνεύει ταῦτα καὶ λέγει. «Ὅταν ἡ Γραφὴ λέγῃ περὶ τῶν Ἑλλήνων σοφῶν φίλαυτοι καὶ ἀλαζόνες», σοφοὺς λέγουσα ἡ Γραφή, οὐ τοὺς ὄντως σοφοὺς διαβάλλει, ἀλλὰ τοὺς δοκῆσαι σοφοὺς. Κατὰ τούτων φησὶν, ἀπολῶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν καὶ τὴν σύνεσιν τῶν συνετῶν ἀθετήσω».

Ὁ Κλήμης ἐπὶ τοσοῦτον προβαίνει ἐν τῇ θεωρίᾳ αὐτοῦ ὅτι ἐκ τοῦ Θεοῦ πᾶσα σοφία καὶ ὅτι ἡ θεία σοφία ἐφώτιζε καὶ ἐποδηγέται τὸ ἐλληνικὸν ἔθνος, ὥστε φρονεῖ, ὅτι

τὰ ἱερὰ βιβλία τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης μετεφράσθησαν κατὰ θεῖαν πρόνοιαν Ἑλληνιστί, καὶ τὰ τῆς Καινῆς Διαθήκης ἐγράφησαν Ἑλληνιστί, ὅπως τὸ Ἑλληνικὸν ἔθνος τὸ διὰ τῆς φυσικῆς θεογνωσίας εἰς τὴν εὕρεσιν τῆς ἀληθείας προδηγετηθῇ, γνωρίσῃ καὶ τὴν δι' ἀποκαλύψεως γνωσθεῖσαν τοῖς ἀνθρώποις ἀλήθειαν καὶ δι' ἀμφοτέρων ὁδηγηθῇ πρὸς τὴν ὑψίστην ἀλήθειαν.

Ἴδου ὁ Κλήμης τί λέγει περὶ τῆς ἐρμηνείας τῶν ἱερῶν Γραφῶν ἐν τῇ Ἑλληνικῇ φωνῇ:

«Διὰ τοῦτο γὰρ Ἑλλήνων φωνῇ ἐρμηνεύθησαν αἱ Γραφαὶ ὥς μὴ πρόφασιν ἀγνοίας προβάλλεσθαι δυνηθῆναι ποτὲ αὐτούς, οἷους τὲ ὄντας ἐπακοῦσαι καὶ τῶν παρ' ἡμῖν, ἦν μόνον ἐθελήσωσιν».

Ἐκ τούτων δηλοῦται ὅτι ὁ Κλήμης δέχεται θεῖαν πρόνοιαν προνοοῦσαν ὑπὲρ τῶν Ἑλλήνων ὅπως γνωρίσωσι τὴν ἀλήθειαν καὶ μὴ δι' ἀγνοίαν τῆς Ἑβραϊκῆς γλώσσης ἀγνοήσωσι τὴν ἀποκαλυφθεῖσαν ἀλήθειαν καὶ πλανηθῶσι τῆς εὐθείας τῆς ἀγοῦσης εἰς τὴν ἑαυτῶν ἀποστολήν. Πρὸς τὴν γνώμην ταύτην καὶ ἡμεῖς συντασσόμεθα· καὶ ἀληθῶς, δύναται τις νὰ ἐρωτήσῃ· διατὶ Ἑλληνιστὶ νὰ γραφῶσιν αἱ Γραφαὶ καὶ οὐχὶ Ῥωμαϊστί; ἢ ἐν ἄλλῃ τινὶ γλώσσῃ; Ἡ θεία πρόνοια ὑπὲρ αὐτοῦ πάντως ἔσχε λόγον τὴν ἐκλογὴν τοῦ Ἑλλην. ἔθνους ἀπὸ τῆς ἐμφανίσεώς του διὰ τὸν χριστιανισμόν. Πάντως τὸ Ἑλλην. ἔθνος εἶχε κληθῇ ἵνα ἐργασθῇ ὑπὲρ τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ διὰ τοῦτο ἢ ὑπὲρ αὐτοῦ πρόνοια πρὸς γνῶσιν τῆς ἀποκαλυφθείσης ἀληθείας διὰ τὴν τῆς φιλοσοφίας καὶ τῆς Ἀποκαλύψεως· ἥδη δυνάμεθα νὰ εἰπώμεν ὅτι ἡ φιλοσοφία ἐποδηγέται τὸ Ἑλληνικὸν εἰς Χριστὸν ὅπως ἀναδείξῃ αὐτὸ κατάλληλον ὄργανον πρὸς διάδοσιν τῶν θείων αὐτοῦ ἀρχῶν.

Καὶ τοιαύτη ἡ ἐμὴ πεποίθησις. Ἐπειδὴ ὅμως ἐνδεχόμενον νὰ ὑπάρχωσι τινὲς φρονοῦντες ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ φιλοσοφία εἶναι ἡ ἑκφρασις τῆς ἰσχύος τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας καὶ τὸ τέλος καὶ ὁ σκοπὸς τῶν ἐνεργειῶν τοῦ πνευματικοῦ βίου τοῦ ἀνθρώπου ἐν ᾧ ἡ πλήρωσις τῶν πνευματικῶν ἀναγκῶν τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ πλήρωμα τῶν ἐγκαρδίων αὐτοῦ πόθων, τὸ φέρον τὴν εὐδαιμονίαν καὶ τὴν μακαριότητα, ἐπιχειροῦμεν διὰ βραχέων νὰ ὑποδείξωμεν τοὺς λόγους δι' οὓς ἡ Ἑλληνικὴ φιλοσοφία δὲν ἠδύνατο νὰ ᾗ σκοπός, ἀλλὰ συναίτιον αἷτιον καὶ ποδηγέτης πρὸς τὸν σκοπόν.

Περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ὁ ἱερὸς Κλήμης ἰδοὺ τί λέγει:

«Ἡ φιλοσοφία ζήτησις οὖσα τῆς ἀληθείας πρὸς κατάληψιν τῆς ἀληθείας, συλλαμβάνεται οὐκ αἰτία οὖσα καταλήψεως, ἀλλὰ σὺν τοῖς ἄλλοις (αἰτίοις) αἰτία καὶ συνεργός, τάχα δὲ καὶ συναίτιον αἴτιον· ὡς δὲ ἐνὸς ὄντος τοῦ εὐδαιμονεῖν αἰτίαι τυγχάνουσιν αἱ ἀρεταί, πλείονες ὑπάρχουσιν... οὕτω μιᾶς οὔσης τῆς ἀληθείας πολλὰ τὰ συλλαμβανόμενα πρὸς ζήτησιν αὐτῆς».

Ἀληθῶς ἡ Ἑλληνικὴ φιλοσοφία ἦτο συναίτιον αἴτιον καὶ συνεργός καὶ αἰτία καταλήξεως τῆς ἀληθείας, οὐχὶ δὲ αὐτὴ ἡ ἀλήθεια, ἥτις ἡδύνατο νὰ θεωρηθῇ τὸ τέρμα τῶν ἐνεργειῶν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ τὸ τέλος καὶ ὁ σκοπὸς τῆς δράσεως αὐτῆς. Ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ ἀνθρώπου ἐναπελείπετο πάντοτε τι κενόν, ὅπερ ἡ φιλοσοφία ἡδυνάτει νὰ πληρώσῃ· ἡ φιλοσοφία οὐ μόνον δὲν ἐγίνετο πληρωτικὴ τοῦ κενοῦ τῆς καρδίας, ἀλλὰ μᾶλλον ἐμεγέθυνε αὐτὸ ἀνευρίσκουσα μὲν τὸν Θεὸν ἐν τοῖς δημιουργήμασι καὶ ἀναπτύσσουσα ἐν τῇ καρδίᾳ τὸν πρὸς αὐτὸν ἔρωτα, ἀδυνατοῦσα ὅμως νὰ προσπελάσῃ αὐτῷ καὶ ἐγκολπωθῇ αὐτόν· ἡ φιλοσοφία, λέγει ὁ Κλήμης, ἔβλεπε τὴν εἰκόνα τῆς ἀληθείας ὡς ἐν ἐσόπτρῳ ὡς φαντασία καθορᾶται ἐν τοῖς ὕδασι, καὶ διὰ διαφανῶν καὶ διαυγῶν σωμάτων· ἡ ἀνθρωπότης ὅμως ἤθελε νὰ ἴδῃ καθαρῶς, ἐπεζήτει τὴν μετὰ τοῦ θείου ἔνωσιν· ἡ δὲ φιλοσοφία ἠννόει μὲν τὸν Θεὸν ἐκ τῶν θείων αὐτοῦ ἰδιοτήτων, συνησθάνετο τὸ ἄπειρον αὐτοῦ μεγαλεῖον, ἀλλ’ ἔβλεπεν αὐτὸν ὡς ἐν εἰκόνι, ἡδυνάτει δὲ νὰ ἐνώσῃ τὸν ἄνθρωπον μετὰ τοῦ θείου.

Ἡ διὰ τῆς φιλοσοφίας νόησις τῶν θείων ἰδιοτήτων ἐδίδαξεν τὸν ἄνθρωπον τὰς ἠθικὰς ἀρετὰς ὅπως δι’ αὐτῶν ἀφομοιωθῇ πρὸς τὸ θεῖον· ἀλλ’ ἡ διδασκαλία μόνη ἡδυνάτει νὰ ἀνυψώσῃ τὸν ἄνθρωπον μέχρι τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ πρὸς ὃν ἐπεθύμει νὰ φθάσῃ ἵνα ἴδῃ αὐτὸν πρόσωπον πρὸς πρόσωπον· ἡδυνάτει, διότι ἡδυνάτει νὰ ἄρῃ τὸ μεσότειχον τὸ ἀνεγερθὲν ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων· ἡδυνάτει, διότι ἡδυνάτει νὰ διαπλάσῃ τὸν ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας διαφθαρέντα ἄνθρωπον στερουμένη θείας διαπλαστικῆς δυνάμεως· ἡδυνάτει, διότι ἐστερεῖτο θείου κύρους· ἡδυνάτει, διότι ἐστερεῖτο πίστεως πληροφροσύνης μυστικῶς τὴν καρδίαν πρὸς ἀποδοχὴν τῆς διδασκαλίας ἄνευ ἐπιφυλάξεως· ἡδυνάτει, διότι ἐστερεῖτο ἐλπίδος ἀϊδίου, ἀμειώτου, καθαρᾶς παντὸς φόβου, πάσης μεταμελείας, ἐλπίδος ἐχούσης ἐν ἑαυτῇ τὸ πλήρωμα τῆς εὐδαιμονίας· ἡδυνάτει, διότι ἐστερεῖτο δυνάμεως πρὸς ἀνακούφισιν τῶν καρδιῶν τῆς πασχούσης ἀνθρωπότητος· ἡδυνάτει, διότι ἐστερεῖτο τῆς ἰσχύος τῆς Χριστιανικῆς ἀγάπης τῆς ἀμειβομένης ὑπὸ τῆς θείας ἀγάπης τῆς δαψιλευούσης τὴν εὐδαιμονίαν καὶ μακαριότητα· ἡδυνάτει, διότι ἐστερεῖτο πίστεως πληροφροσύνης τὴν καρδίαν τῶν ὁπαδῶν αὐτῆς περὶ τῆς ἀπολύτου ἀληθείας τῶν ἑαυτῆς ἀρχῶν· ἡδυνάτει, διότι ἐστερεῖτο

θείας δυνάμεως ἐλκούσης τὴν ἀνθρωπότητα εἰς ἑαυτήν· ἡδυνάτει, διότι ἐστερεῖτο δυνάμεως πειθούσης ἐν τε τοῖς λόγοις καὶ τοῖς ἔργοις· ἡδυνάτει, διότι ἐστερεῖτο τῆς μεγαλουργοῦ δυνάμεως τῆς ἐκθαμβούσης καὶ καταπληττούσης· ἡδυνάτει, διότι ἐστερεῖτο τῶν ἐκ τῶν ἄνωθεν μαρτυρίων πρὸς πίστῳσιν τῆς ἀληθείας τῶν ἑαυτῆς λόγων· ἡδυνάτει, διότι ἐστερεῖτο θείων χαρισμάτων δαψιλευομένων τοῖς ὁπαδοῖς ὑπὸ τοῦ οὐρανοῦ· ἡδυνάτει, διότι ἐστερεῖτο τῶν καρπῶν τῆς χάριτος τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ἡδυνάτει, διότι ἐστερεῖτο ἁγιασμοῦ καὶ τῆς μεταδοτικῆς τούτου δυνάμεως· ἡδυνάτει τέλος, διότι ἐστερεῖτο θείας ἀποκαλύψεως καὶ θρησκευτικοῦ κύρους ἐπαναπαύοντος τὰς καρδίας τῶν ὁπαδῶν αὐτῆς. Τούτων δὲ ἀπάντων ἐδέετο ἡ ἀνθρωπότης ὅπως πεισθῇ, ὅπως βαδίσῃ τὴν εὐθεῖαν ὁδόν, ἀποστῇ τῆς πλάνης, ἀναπλασθῇ, καὶ τύχῃ τῆς μακαριότητος· ἡ ἔνδεια αὕτη τῆς φιλοσοφίας καθίστα αὐτὴν ἀνίσχυρον ἵνα ἀποβῇ ὁ σκοπὸς καὶ τὸ τέλος τοῦ πνευματικοῦ τοῦ ἀνθρώπου βίου· ἐντεῦθεν ἡ πεποίθησις ἡμῶν ὅτι ἡ φιλοσοφία ἐγένετο παιδαγωγὸς εἰς τὸν Χριστιανισμόν ἐν ᾧ εὐρίσκετο τὸ πλήρωμα τῶν ἐλλείψεων τῆς φιλοσοφίας, καὶ ἡ τελεία ἱκανοποίησις τῶν πόθων τῆς καρδίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ οὐχὶ σκοπὸς καὶ τελικὸν ὄριον.

Ὅτι ἡ Ἑλληνικὴ φιλοσοφία δὲν ἡδύνατο νὰ εἶναι ὁ σκοπὸς καὶ τελικὸν ὄριον τοῦ πνευματικοῦ βίου τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ πλήρωμα τῶν πόθων τῆς καρδίας αὐτοῦ δείκνυται καὶ ἐκ τῆς ἀδυναμίας ὅπως λύσῃ καὶ τὰ ἐξῆς τρία σπουδαιότατα ζητήματα τὰ ἀπασχολήσαντα ἀπ’ αἰώνων τὸ πνεῦμα τῆς ἀνθρωπότητος, καὶ πείσῃ αὐτὴν ἀδιστακτικῶς περὶ τῆς ἀληθείας τῶν ἑαυτῆς λόγων. Ἡ ἀνθρωπότης ἐπεθύμει νὰ γνωρίσῃ καὶ πιστεύσῃ τὸν ἀληθῆ Θεόν, διότι ἡσθάνετο τὴν ἀνάγκην νὰ προσπελάσῃ αὐτῷ· ἐπεθύμει νὰ γνωρίσῃ καὶ πεισθῇ περὶ τῆς ἀξίας ἑαυτοῦ καὶ τῆς σχέσεως αὐτοῦ πρὸς τὸ θεῖον· καὶ τρίτον ἐπεθύμει νὰ γνωρίσῃ τὰ περὶ τῆς αἰωνιότητός του.

Ἡ φιλοσοφία ἡδύνατο νὰ ἀγάγῃ τοὺς φιλοσοφοῦντας πρὸς τὴν ἀλήθειαν ὥς καὶ νὰ φανερώσῃ αὐτοῖς τὴν εἰκόνα τῆς ἀληθείας ὥς ἐν ἐσόπτρῳ καὶ διὰ σωματῶν διαυγῶν καὶ διαφανῶν, ἀλλ’ ἡδυνάτει διδάσκουσα περὶ αὐτῶν νὰ πείσῃ, καὶ ἄρῃ τὸ βάρος τὸ ἐπιβαρύνον τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων· πρὸς τὰ ζητήματα ταῦτα συνεδέετο ἅπας ὁ ἠθικὸς καὶ πνευματικὸς βίος τοῦ ἀνθρώπου, πᾶσα ἡ ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ δρᾶσις. Ὁ ἄνθρωπος ἐπεθύμει νὰ πληροφορηθῇ καὶ βεβαιωθῇ ὅπως κανονίσῃ τὸν ἠθικὸν αὐτοῦ βίον· διότι οὐδεὶς ἐπὶ ἀβεβαίων καὶ σαλευομένων ἀρχῶν, ἀρχῶν μάλιστα στερουμένων θείου κύρους οἰκοδομεῖ στερρῶς τὸν ἑαυτοῦ ἠθικὸν βίον· ἡ φιλοσοφία ἐδίδαξεν ὑγιεῖς θεωρίας, ἀλλ’ οὐδεὶς ἐπέισθη νὰ κανονίσῃ τὸν ἑαυτοῦ βίον πρὸς τὰς καλὰς θεωρίας διὰ τὴν ἑλλειψιν θείου κύρους καὶ ἐνδομύχου πληροφορίας· ὁ ἄνθρωπος ἐπεζήτην πληροφορίας ἐζήτει τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας τῆς διδασκαλίας τῆς φιλοσοφίας· ἡ δὲ ἀπόδειξις ἔλειπεν. Ἡ ἀπαίτησις αὕτη, ἀπαίτησις τοῦ πνεύματος καὶ τῆς καρδίας τοῦ ἀνθρώπου, οὕσα τὸ προοίμιον

τῆς συγκαταθέσεως τῆς καρδίας καὶ τοῦ νοῦ πρὸς ἄσκησιν ἠθικοῦ βίου, οὐχὶ δὲ καὶ τὸ μέσον πρὸς κατόρθωσιν, διότι ἀπητοῦντο πάντα, ὅσα ἀνωτέρω ἐδείξαμεν, ὑπῆρξεν ὁ σκόπελος πρὸς ὃν εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς ἅμα ἀναγομένη πλησίστιος καὶ ἐναυάγει προσαράσσουσα ἡ φιλοσοφία. Ἡ ὑπὸ τῆς ἱστορίας μαρτυρουμένη ἀδυναμία καὶ ἀνικανότης πρὸς ἠθικοποίησιν τῆς ἀνθρωπότητος καὶ πρὸς ἱκανοποίησιν τῶν ἀκορέστων πόθων τῆς καρδίας καὶ τῶν ἀπαιτήσεων τοῦ νοῦ, δεικνύει τὸ ἀνεπαρκές της φιλοσοφίας πρὸς τὸ μέγα ἔργον τοῦ φωτισμοῦ καὶ τῆς διαπλάσεως τῆς ἀνθρωπότητος. Ἡ ἀνθρωπότης ἐζήτει θεϊὰν ἀποκάλυψιν ὅπως μάθῃ τὴν ἀλήθειαν καὶ βεβαιωθῇ καὶ πεισθῇ· ἡ ἀνθρωπότης ἐδεῖτο θείου διαπλάστου· ἡ δὲ φιλοσοφία ἐστερεῖτο τούτων. Ἡ ἀνθρωπότης εὗρεν ταῦτα ἐν τῷ χριστιανισμῷ πρὸς ὃν ἐποδηγέται ἡ Ἑλληνικὴ φιλοσοφία· αὕτη ἡ ἐμὴ περὶ τοῦ ζητήματος τούτου ταπεινὴ γνώμη.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 17 Ἰουνίου 1896.

Ὁ Πενταπόλεως ΝΕΚΤΑΡΙΟΣ

<https://ellas2.wordpress.com/2022/11/09/%ce%bf-%ce%ac%ce%b3%ce%b9%ce%bf%cf%82-%ce%bd%ce%b5%ce%ba%cf%84%ce%ac%cf%81%ce%b9%ce%bf%cf%82-%ce%b3%ce%b9%ce%b1-%cf%84%ce%bf%ce%bd-%ce%b5%ce%bb%ce%bb%ce%b7%ce%bd%ce%b9%cf%83%ce%bc%cf%8c/>

https://www.orthodoxianewsagency.gr/orthodoxes-provoles/o-agios-nektarios-gia-ton-ellinismo-to-mnimeiodes-keimeno/?fbclid=IwAR3-OCiHIUSLm-a0-BFrzajoxZ7U1pQnMf16FR6rytXPjMxF_L8lgjrggZk